

Конституційний суд України

м. Київ, вул. Жилианська, 14
01033

суб'єкт права на конституційне: Швед Марина Феоріівна
звернення -----

представник: Артьомов Олександр Іванович

**Конституційне звернення
про офіційне тлумачення частини 5 статті 147 Цивільного Кодексу України**

17 квітня 2015 року суб'єкт права на конституційне звернення - Швед М.Ф., звернулась з позовом до Господарського суду Запорізької області, в якому просила зобов'язати товариство з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» внести зміни до статуту товариства в зв'язку зі зміною в складі учасників товариства, зареєструвавши її в складі учасників товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ».

Свою правову позицію Швед М.Ф. обґрунтовувала тим, що 27 березня 2015 року нею на підставі договору дарування набуто у власність частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» розміром 50 відсотків. Зазначену частку набуто у власність від особи, яка отримала її у спадщину після померлого батька.

15 червня 2015 року суд першої інстанції позов задовольнив та зобов'язав товариство з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» внести зміни до статуту товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» у зв'язку зі зміною у складі учасників товариства, зареєструвавши в статуті у якості учасника товариства Швед М.Ф. протягом 31 (тридцяти одного дня) з моменту набрання чинності судовим рішенням (№45529787 ЄДРСР).

Своє рішення Господарський Суд області обґрунтував посиланням на приписи частини 5 статті 147 ЦК України, відповідно до яких частка у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства лише за згодою інших учасників. Оскільки статутом товариства не передбачено отримання згоди

інших учасників товариства, то «...з огляду на п. 2 ч. 1 ст. 1219, ч.5 ст. 147 УК України та положення статуту, суд дійшов висновку, що в даному випадку набуття спадкоємцем прав учасника товариства не залежить від згоди інших учасників, а відтак, частка учасника товариства переходить до спадкоємців на підставі документів, що посвідчують право на спадщину».

«Що ж до приписів статті 55 Закону України «Про господарські товариства», які дають спадкоємцям переважне право вступу до товариства з обмеженою відповідальністю, тобто визначають, що обов'язковою умовою вступу спадкоємця до складу учасників товариства є надання згоди на це товариством в особі його вищого органу управління – загальних зборів учасників, то вони застосовуються у випадку, коли правонаступництво відбулося до набрання чинності Цивільним кодексом України, оскільки частина 5 ст. 147 цього Кодексу розширила можливості спадкування частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, або у разі наявності у статуті товариства відповідного обмеження переходу частки у статутному капіталі до спадкоємця».

29 липня 2015 року постановою апеляційного господарського суду
рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі закрито (№ 47847704 ЄДРСР).

Постанову мотивовано тим, що суб'єкт права на конституційне звернення - Швед М.Ф., не набула статусу учасника товариства обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ», а відтак не є учасником товариства. Спир, що виник не є корпоративним, а тому відповідно до пункту 4 статті 12 Господарського процесуального кодексу України спір не підвідомчий господарським судам України.

18 листопада 2015 року Вищий господарський суд України залишив в силі постанову апеляційного суду ухваливши відповідну постанову (№ 53732746 ЄДРСР).

У своїй постанові від 18 листопада 2015 року (№ 53732746 ЄДРСР) Вищий господарський суд також послався на приписи частини 5 статті 147 ЦК України та приписи статті 55 Закону України «Про господарські товариства», і дійшов висновку, що *« особисте не майнове право участі у товаристві припиняється в разі смерті фізичної особи учасника, а спадкоємцем (правонаступником) спадкується не право на участь у товаристві, а лише право на частку в статутному капіталі товариства. Після набуття права власності на частку в статутному капіталі у спадкоємців виникає переважне право вступу до цього товариства, передбачене статтею 55 Закону України «Про господарські товариства», проте не виникає автоматичного набуття таким спадкоємцем права участі у товаристві».*

Інша правова позиція щодо застосування частини 5 статті 147 ЦК України та статті 55 Закону України «Про господарські товариства» висловлена в постанові апеляційного господарського суду від 22.01.2013 року у справі № (№28943651 ЄДРСР): *«Частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, згідно з ч.5 ст.147 ЦК України, переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.*

Аналіз вказаної норми свідчить, що вона передбачає право учасників товариства з обмеженою відповідальністю передбачити у статуті товариства необхідність отримання спадкоємцем або правонаступником учасника згоди інших

учасників товариства на його вступ до товариства. При цьому, така згода може бути виражена як одностороннім прийнятим рішенням загальних зборів учасників про прийняття спадкоємця або правонаступника до складу учасників товариства, так і в інший спосіб, який підтверджує волевиявлення кожного з учасників товариства. Якщо статут товариства передбачає перехід частки у статутному капіталі до спадкоємців або правонаступників не обмежений необхідністю одержання згоди інших учасників товариства, частка учасника товариства переходить до його спадкоємців або правонаступників на підставі документів, що посвідчують право на спадщину або правонаступництво.»

Ця правова позиція апеляційного господарського суду підтримана в постанові Вищого господарського суду у справі № (№30330379 ЄДРСР). Зокрема вказано, «згідно частини 5 статті 147 ЦК України частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи - учасника товариства, якщо статут товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Правовий аналіз наведених положень законодавства свідчить про те, що пункт 2 статті 1219 ЦК України встановлює загальне правило, а частина 5 статті 147 ЦК України формулює виняток із нього і передбачає право учасників товариства з обмеженою відповідальністю передбачити у статуті товариства необхідність отримання спадкоємцем учасника згоди інших учасників товариства на його вступ до товариства. Якщо ж статут товариства з обмеженою відповідальністю не передбачено, що перехід частки в статутному капіталі до спадкоємців допускається лише за згодою інших учасників товариства, то перехід права на частку в статутному капіталі (її частини) тягне перехід до спадкоємця прав, що належали учасникові-спадкодавцеві, а отже, - і право на участь в товаристві. У такому випадку перехід частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до спадкоємця фізичної особи здійснюється за фактом смерті фізичної особи - учасника товариства, що підтверджується документом, який посвідчує право на спадщину, і не потребує отримання спадкоємцем згоди інших учасників на його вступ до товариства.

Що ж до приписів статті 55 Закону України «Про господарські товариства», які дають спадкоємцям переважне право вступу до товариства з обмеженою відповідальністю, тобто визначають, що обов'язковою умовою вступу до складу учасників товариства є надання на це згоди товариством в особі його вищого органу управління - загальних зборів, то вони застосовуються у випадку, коли право наступництва відбулося до набрання чинності Цивільним кодексом України, оскільки частина 5 статті 147 цього Кодексу розширила можливості спадкування частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, або у разі наявності в статуті товариства відповідного обмеження переходу частки у статутному капіталі».

Таким чином в одній справі Касаційний суд вважає, що набуття права власності на частку в статутному (складеному) капіталі в порядку спадкування не має наслідком набуття статусу учасника господарського товариства і в будь-якому випадку потребує прийняття рішення Товариством щодо надання згоди на вступ до товариства. Спадкоємцем (правонаступником) спадкується не право на участь у товаристві, а лише право на частку в статутному капіталі товариства. Після набуття права власності на частку в статутному капіталі у спадкоємців виникає переважне право вступу до цього товариства, передбачене статтею 55

Закону України «Про господарські товариства», проте не виникає автоматичного набуття таким спадкоємцем права участі у товаристві».

В іншій справі Касаційний суд, посилаючись на частину 5 статті 147 ЦК України, вважає, що набуття права власності на частку в статутному (складеному) капіталі товариства з обмеженою відповідальністю в порядку спадкування має наслідком перехід до спадкоємця прав, що належали учасникові-спадкодавцеві, а отже, - і право на участь в товаристві та не потребує прийняття рішення Товариством щодо надання згоди на вступ до товариства, якщо статутом товариства не передбачено отримання згоди інших учасників товариства. Перехід частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до спадкоємця фізичної особи здійснюється за фактом смерті фізичної особи – учасника товариства, що підтверджується документом, який посвідчує право на спадщину, і не потребує рішення Товариства щодо надання згоди на вступ до товариства.

Отже має місце різне застосування судами касаційної інстанції приписів частини 5 статті 147 Цивільного кодексу України та частин 1,2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства» щодо визначення моменту набуття статусу учасника господарського товариства спадкоємцем, після набуття права власності на частку в статутному (складеному) капіталі товариства з обмеженою відповідальністю.

Неоднаковість застосування касаційними судами правових положень, що регламентують підстави виникнення права на частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю в порядку спадкування та набуття статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю особою, що набула у спадщину частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю та, відповідно до цього, неоднаковість застосування процесуального закону щодо підвідомчості справ за позовом особи, що набула у спадщину частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, створює правову невизначеність, сутність якої впливає на правову поведінку особи з питань прав власності на частку та виникнення корпоративних прав учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення - це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також юридичної особи.

Статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» встановлено, що підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав.

Відповідно до статті 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю».

Наявність різного застосування положень частини 5 статті 147 Цивільного Кодексу України, частин 1,2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства» у питаннях набуття статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю в результаті набуття права власності на частку в статутному (складеному) капіталі

товариства в порядку створює правову невизначеність і потребує офіційного тлумачення частини 5 статті 147 Цивільного кодексу України, з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також юридичної особи.

Суб'єкт права на конституційне звернення – Швед М.Ф. вважає, що правова невизначеність у питаннях, що зазначені вище призвела до порушення її Конституційних прав, зокрема права на власність та до неможливості захисту порушеного права у судах України.

09 грудня 2015 року Швед М.Ф. зверталась до Конституційного Суду України зі зверненням щодо офіційного тлумачення частини 5 статті 147 та частин 1,2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства», пункту 4 частини 1 статті 12 господарського процесуального кодексу України.

Ухвалою Конституційного Суду України від 05 квітня 2016 року № 19-у/2016 у справі № 2-12/2016 відмовлено в відкритті конституційного провадження з приводу невідповідності конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд».

Конституційний Суд України вказав, що невідповідність конституційного звернення від 09.12.2015 року вимогам Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд» обумовлена тим, що «суб'єкт права на конституційне звернення повинен конкретизувати положення законів України, тлумачення яким саме має дати Конституційний Суд України, вказавши, що саме в них потребує роз'яснення».

Суб'єкт права на конституційне звернення – Швед М.Ф., звертаючись з цим конституційним зверненням конкретизувала положення нормативного акту та зазначила, що саме в ньому потребує роз'яснення, а тому дане звернення не може розглядатись як зловживання правом, а попередня відмова Конституційного Суду України у відкритті провадження не є підставою, для відмови у відкритті провадження за цим конституційним зверненням.

На підставі викладеного, керуючись ст.42, 43, 94 закону України «Про Конституційний Суд України», -

ПРОШУ:

1. Надати офіційне тлумачення частини 5 статті 147 ЦК України в частині того чи слід розуміти положення частини 5 статті 147 ЦК України як такі, що визначають правовим наслідком переходу в порядку спадкування права власності на частку в статутному(складеному) капіталі (її частину) товариства з обмеженою відповідальністю перехід до спадкоємця прав, що належали учасникові-спадкодавцеві, в тому числі і права на участь в товаристві і такий перехід прав не потребує отримання спадкоємцем згоди інших учасників на його вступ до товариства, якщо статутом товариства з обмеженою відповідальністю не передбачено, що перехід частки в статутному (складеному) капіталі (її частину) до спадкоємців допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Додатки:

1. Копія рішення господарського суду області від 15.06.2015 року у справі № , номер в ЄДРСР 45529787);
2. Копія постанови апеляційного господарського суду від 29.07.2015 року у справі № номер в ЄДРСР 478447704);

3. Копія постанови вищого господарського суду України від 18.11.2015 року у справі № _____, номер в ЄДРСР 53732746);
4. Копія постанови _____ апеляційного господарського суду від 22.01.2013 року у справі № _____, номер в ЄДРСР 28943651);
5. Копія постанови вищого господарського суду України від 27.03.2013 року у справі № _____, номер в ЄДРСР 30330379);
6. Копія висновку науково-правової експертизи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України від 28.10.2015 року № 01-9/2-204;
7. Копія довіреності на Артёмова О.І. від 09.12.2015 року;
8. Копія Ухвали Конституційного Суду України № 19-у/2016 від 05.04.2016 року у справі справа №2-12/2016
9. Три примірники Конституційного звернення і додатків до нього.

«23» травня 2016 року

Швед М.Ф.